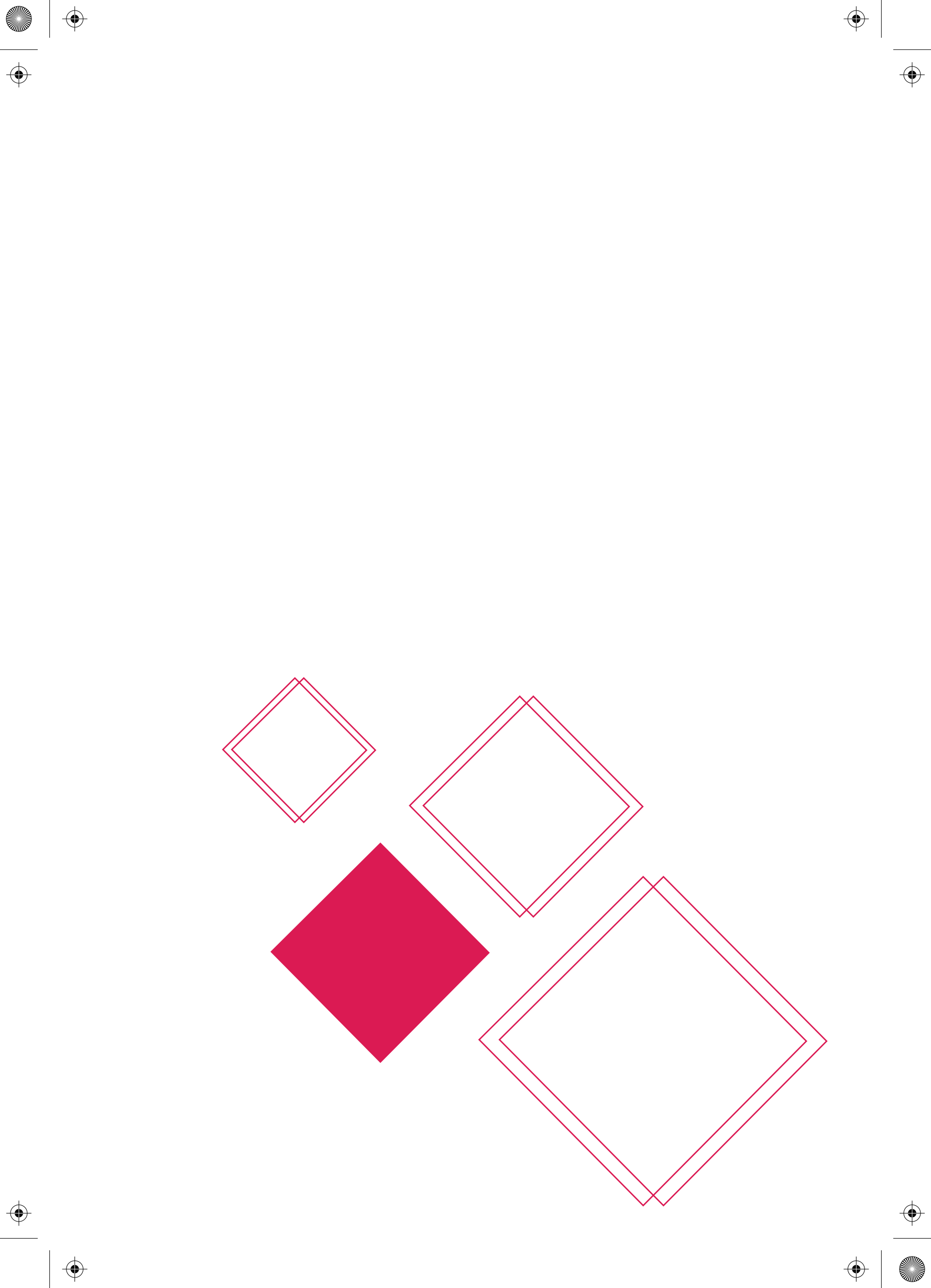

Narzędziownik EDUKACYJNY

Hatedemics. Narzędziownik edukacyjny

Niniejszy **narzędziownik edukacyjny** powstał w ramach **projektu HATEDEMICS** – „Ograniczanie mowy nienawiści i dezinformacji za pomocą technologii opartych na sztucznej inteligencji w celu zapobiegania polaryzacji i rozprzestrzenianiu się rasistowskich, ksenofobicznych i nietolerancyjnych wypowiedzi oraz teorii spiskowych oraz zwalczania tych zjawisk”.

Projekt ma na celu wzmocnienie zarówno środków zapobiegawczych, jak i reaktywnych przeciwko mowie nienawiści i dezinformacji w internecie. Wspiera organizacje pozarządowe, organizacje społeczeństwa obywatelskiego, osoby weryfikujące fakty, organy publiczne i młodych aktywistów / młode aktywistki w skutecznym zapobieganiu i zwalczaniu polaryzacji, szerzenia rasistowskich, ksenofobicznych i nietolerancyjnych wypowiedzi, a także teorii spiskowych. O projekcie przeczytasz więcej tu:

www.Hatedemics.eu.

Tekst i redakcja: Jan Dąbkowski, Dariusz Grzemny, Vivian Rangel

Tłumaczenie na język polski: Dariusz Grzemny

Redakcja i korekta: Luiza Krolczuk

Projekt okładki i skład: Kinga Kurach

Warszawa 2026

Copyright © 2025 Partnerzy konsorcjum HATEDEMICS. Wszelkie prawa zastrzeżone. HATEDEMICS jest projektem realizowanym w ramach programu „Obywatele, równość, prawa i wartości” (CERV) wspieranym przez Unię Europejską na podstawie umowy o dotację nr 101143249. Kopiowanie i rozpowszechnianie tego dokumentu w niezmienionej formie, wraz z niniejszą informacją o prawach autorskich, jest dozwolone. Modyfikowanie tego dokumentu jest zabronione.

Poglądy i opinie wyrażone w niniejszym dokumencie są wyłącznie poglądami i opiniami autora (autorów) i nie muszą odzwierciedlać poglądów Unii Europejskiej lub EACEA. Ani Unia Europejska, ani organ przyznający dotację nie ponoszą za nie odpowiedzialności.

Partnerzy w Polsce:

Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej
ul. Noakowskiego 10, 00-666 Warszawa
www.ceo.org.pl

Naukowa i Akademicka Sieć
Komputerowa – Państwowy
Instytut Badawczy
ul. Kolska 12, 01-045 Warszawa
www.nask.pl

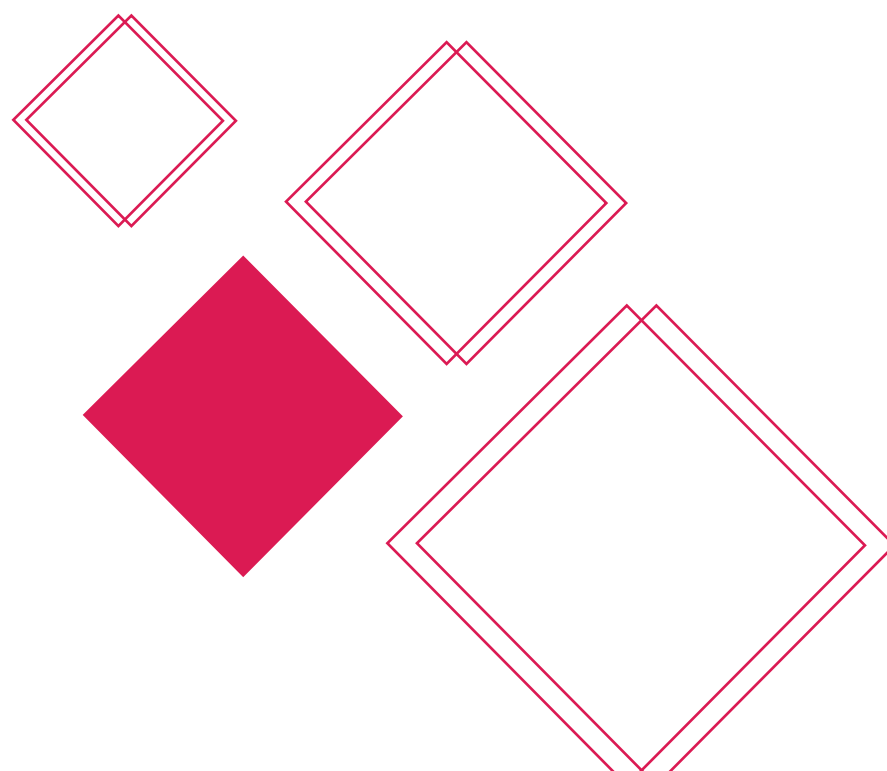
Stowarzyszenie Demagog
ul. Noakowskiego 26/28, 00-682
Warszawa
www.demagog.org.pl

Spis treści

Wprowadzenie	3
Dezinformacja i mowa nienawiści	3
Związek między dezinformacją a mową nienawiści	4
Przyczyny mowy nienawiści i dezinformacji	6
Błędy logiczne związane z mową nienawiści i dezinformacją	7
Błędy poznawcze	8
Znaczenie reakcji na mowę nienawiści i dezinformację	9
Reakcja na mowę nienawiści i dezinformację	10
Narracja, kontrnarracja i narracja alternatywna	11
Wytyczne dotyczące stylu i treści odpowiedzi na mowę nienawiści i fałszywe treści	12
Różnorodność możliwych działań	13
Krytyczne myślenie i umiejętność korzystania z mediów	14
Weryfikacja faktów	15
5W i H – pytania służące analizie informacji	17
Czytanie w poziomie	17
Działania edukacyjne	19
Ćwiczenie 1. Dlaczego nam zależy	19
Ćwiczenie 2. Test czytania poziome	22
Ćwiczenie 3. Mechanizmy, uprzedzenia i błędy logiczne	25
Ćwiczenie 4: Rozpoznaj mowę nienawiści!	27
Ćwiczenie 5. Jak zachować spokój	29
Infolinie/ Telefony zaufania	30

Wprowadzenie

Ten pakiet edukacyjny jest przeznaczony dla nauczycielek i edukatorów pracujących w organizacjach pozarządowych (NGO) i innych organizacjach społeczeństwa obywatelskiego, w szczególności tych zajmujących się edukacją medialną, weryfikacją faktów, przeciwdziałaniem dyskryminacji i edukacją na rzecz praw człowieka. Jest on również przeznaczony dla lokalnych i krajowych organów publicznych. Pakiet zawiera wprowadzenie do mowy nienawiści i dezinformacji oraz opis powiązań między tymi zjawiskami, a także ćwiczenia przeznaczone do pracy z młodzieżą. Pakiet ma pomóc młodym ludziom lepiej rozumieć mowę nienawiści i dezinformację oraz nauczyć ich, jak na nie reagować.

Dezinformacja i mowa nienawiści

Chociaż dezinformacja i mowa nienawiści są ze sobą ściśle powiązane, są to zjawiska odrębne. Nie ma powszechnie przyjętych definicji obu terminów, jednak na podstawie istniejących dokumentów prawnych, politycznych i naukowych łatwo jest określić ich charakterystyczne cechy.

Mowa nienawiści to wyrażanie obraźliwych, dyskryminujących opinii, treści lub komunikatów skierowanych do określonych grup lub osób indywidualnych ze względu na cechy ich tożsamości, takie jak płeć, wiek, orientacja seksualna, narodowość, pochodzenie etniczne, religia, kolor skóry, niepełnosprawność lub inne.¹

Dezinformacja to fałszywe treści rozpowszechniane z zamiarem wyrządzenia szkody. Tworzenie tego typu treści jest najczęściej motywowane chęcią zarobku, zdobycia rozgłosu lub zwiększenia wpływów politycznych.²

Pojęcie dezinformacji jest ściśle związane z pojęciem misinformacji i malinformacji.

Misinformacja to fałszywe lub błędne informacje rozpowszechniane z powodu braku wiedzy i bez zamiaru wyrządzenia szkody. **Malinformacja** ma miejsce, gdy prawdziwe informacje są rozpowszechniane w innym kontekście, w innym terminie lub celowo w celu wyrządzenia szkody, np. poprzez publikację danych prywatnych.³

¹ Inspiracja: „Czym jest mowa nienawiści?” <https://www.un.org/en/hate-speech/understanding-hate-speech/what-is-hate-speech> (dostęp 14.08.2025) – po angielsku.

² „Zrozumieć chaos informacyjny”, <https://firstdraftnews.org/long-form-article/understanding-information-disorder> (dostęp 14.08.2025) - po angielsku.

³ Ibidem

Związek między dezinformacją a mową nienawiści

Poniższa tabela⁴ może pomóc w zrozumieniu podobieństw i różnic między mową nienawiści a dezinformacją. Przyda się również w rozpoznawaniu obu tych zjawisk.

	Mowa nienawiści	Dezinformacja
CEL	Osoby lub grupy, które mają pewne cechy wspólne, takie jak płeć, narodowość, pochodzenie etniczne, religia, orientacja seksualna lub inne.	Tak samo jak w przypadku mowy nienawiści, a dodatkowo: – osoby lub grupy charakteryzujące się wspólną cechą, np. zawodem (politycy); – podmioty państwowe lub niepaństwowe (rząd, instytucje, organizacje pozarządowe); – wartości lub ideały (np. demokracja).
TREŚĆ	– Podżeganie do nienawiści i/lub przemocy. - Wezwania do dyskryminacji ze względu na tożsamość. – Treści dehumanizujące. - Używanie obelg opartych na tożsamości. – Język nie musi być agresywny.	– Treści wprowadzające w błąd (np. rozpowszechnianie fałszywych informacji). – Treści tworzone w celu wprowadzenia w błąd (np. twierdzenia oparte na nieistniejących badaniach, wybiórcze statystyki, edytowane teksty). – Treści mające na celu podważenie zaufania do instytucji i oficjalnych procesów (np. teorie spiskowe).
	– Treści tworzone przez ludzi lub przy użyciu technologii informacyjnej (np. sztucznej inteligencji). – Zaprzeczanie niektórym wydarzeniom historycznym lub faktom (np. Zagłada) i zniekształcanie ich. – Treści mające na celu podkreślenie różnic między grupami. – Treści tworzone z zamiarem wyrządzenia krzywdy. – Mogą przybierać różne formy – słowa, zdjęcia, filmy, materiały audio, memy w Internecie.	

⁴ Na podstawie: Wardle C., „Analiza koncepcyjna podobieństw i różnic między mową nienawiści, dezinformacją i fałszywymi informacjami”, Organizacja Narodów Zjednoczonych 2024: https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/report_-_a_conceptual_analysis_of_the_overlaps_and_differences_between_hate_speech_misinformation_and_disinformation_june_2024_qrupdate.pdf (dostęp 14.08.2025) – po angielsku.

Mowa nienawiści

Dezinformacja

CEL	– Dehumanizacja osób lub grup. – Przypisywanie do osób lub grup roli kozła ofiarnego (np. obwinianie określonych grup za problemy społeczne). – Wyśmiewanie i poniżanie określonych osób lub grup w związku z ich tożsamością.	Tak samo jak w przypadku mowy nienawiści, a dodatkowo: – podsycanie napięć i niepokojów społecznych; – obniżanie zaufania do instytucji i/lub organizacji; – manipulowanie zasadami i procesami demokratycznymi (np. wyborami); – oszczerstwa pod adresem instytucji/organizacji i niszczenie ich reputacji.
	– Szerzenie określonych ideologii i zdobywanie poparcia. – Wpływanie na sposób myślenia innych ludzi i promowanie wartości, które z jakiegoś powodu są ważne dla nadawcy. Powód ten zazwyczaj nie jest szlachetny.	
SKUTKI	– Przestępstwa z nienawiści (wymierzone w osoby lub ich mienie ze względu na tożsamość). – Ludobójstwo, zbrodnie przeciwko ludzkości. – Wzmacnianie lub pogłębianie istniejących stereotypów i uprzedzeń w społeczeństwie.	– Wpływ na wybory (niższa frekwencja, manipulowanie wynikami, wyniki nie są zgodne z prawem). – Osłabianie demokracji i przemoc wobec instytucji (np. niszczenie budynków lub flag). – Spadek zaufania do instytucji/organizacji. – Niepokoje społeczne (np. strajki, burzliwe demonstracje).
	– Uciszenie osób lub grup, które są celem ataków. – Wycofanie się z życia publicznego. – Szkody psychiczne i/lub fizyczne (np. depresja, próby samobójcze, stosowanie przemocy fizycznej). – Utrata reputacji (zarówno indywidualnej, jak i instytucjonalnej). – Zwiększona polaryzacja i strach. – Wzrost nienawiści i wrogości wobec osób i/lub grup.	
GDZIE	Offline: broszury, ulotki, plakaty, murale, graffiti, rozmowy, demonstracje. Online: posty w mediach społecznościowych, reklamy internetowe, grupy internetowe (zamknięte lub publiczne), aplikacje do przesyłania wiadomości, wykorzystanie fałszywych kont. Media: transmisje telewizyjne i radiowe, gazety. Inne: konferencje i seminaria, piosenki, debaty publiczne.	

Przyczyny mowy nienawiści i dezinformacji

Trudno jest określić przyczyny mowy nienawiści, ponieważ każdy przypadek należy rozpatrywać indywidualnie. Czynniki wewnętrzne, które mogą skłaniać ludzi do używania mowy nienawiści, obejmują cechy osobowości, przekonania o słuszności ideologii opartych na przemocy i dyskryminacji oraz brak wiedzy lub informacji. W niektórych przypadkach ludzie mogą być motywowani przez innych do wzmacniania tożsamości grupowej. Istnieją pewne mechanizmy społeczne związane z używaniem mowy nienawiści, takie jak:

- » **Stereotypy**⁵: w naukach społecznych stereotypy są specyficznymi reprezentacjami poznawczymi różnych grup ludzi. Stereotypy są zazwyczaj bardzo trwałe i nie ulegają łatwo zmianie. Te reprezentacje poznawcze są niezwykle uogólnione i upraszczają rzeczywistość. Wszystko to wiąże się z silnymi emocjami, które mają charakter oceniający (to jest dobre, to jest złe). Większość stereotypów przyswajamy z naszego otoczenia społecznego – rodziny, szkoły, pracy, przyjaciół itp. Są one również reprodukowane w kulturze (filmy, podręczniki szkolne, reklamy). Język odgrywa ważną rolę w przekazywaniu i utrwalaniu stereotypów (używanie negatywnych terminów do opisanie „innych” i pozytywnych terminów do opisanie grupy, z którą się identyfikujemy). Przykłady: Włosi dobrze gotują i są zawsze bardzo zabawni lub ludzie w Afryce są biedni i głodni.
- » **Uprzedzenia**⁶: stereotypy mogą ewoluować z czasem i przekształcić się w uprzedzenia – postawy wobec określonych grup ludzi oparte na niepotwierdzonych, uogólnionych i niekompletnych informacjach. Na poziomie emocjonalnym wiążą się one z uczuciami takimi jak strach, niepokój, odraza lub poczucie zagrożenia. Na poziomie behawioralnym prowadzą one zazwyczaj do unikania określonych osób lub grup osób. Przykład: odraza do osób homoseksualnych.
- » **Dyskryminacja**⁷: uprzedzenia mogą prowadzić do dyskryminacji – niesprawiedliwego traktowania ludzi ze względu na to, kim są, np. wykluczanie ich z wydarzeń publicznych, zwalnianie z pracy itp. Przykład: niezatrudnienie kogoś ze względu na jego pochodzenie etniczne.
- » **Mechanizm kozła ofiarnego**⁸: niesprawiedliwe obwinianie kogoś za coś. Obwinianie może mieć miejsce w skali mikro (np. w szkole, gdzie dana osoba zostaje wytypowana przez grupę innych uczniów i obwiniana za coś, czego nie zrobiła) lub w skali makro (np. w czasach kryzysu ludzie poszukują zrozumienia, wyjaśnienia i ukojenia, a następnie znajdują „winnego”, którego wyeliminowanie z grupy lub zamordowanie miałooby poprawić sytuację). Przykład: Nauczyciel obwinia jednego ucznia za hałas w całej klasie, mimo że wielu uczniów rozmawiało.

⁵ CONSTELLATIONS, „Podręcznik do pracy z młodzieżą na temat rasizmu i niewidzialnego rasizmu”: <https://www.salto-youth.net/tools/toolbox/tool/constellations.2998/> (dostęp 14.08.2025) - po angielsku.

⁶ Ibidem.

⁷ Ibidem.

⁸ Rothschild, Z. K., Landau, M. J., Sullivan, D. i Keefer, L. A. (2012). „Model podwójnej motywacji szukania kozła ofiarnego: Przenoszenie winy w celu zmniejszenia poczucia winy lub zwiększenia kontroli”, *Journal of Personality and Social Psychology*, 102(6), 1148–1163: <https://psycnet.apa.org/record/2012-10977-001> (dostęp 14.08.2025) - po angielsku.

» **Etnocentryzm**⁹: przekonanie, że własna grupa etniczna lub naród są lepsze od innych. Często objawia się niechęcią do innych osób, które są odmienne kulturowo lub etnicznie. Może to prowadzić do dyskryminacji lub przemocy. Przykład: Nauczyciel świętuje tylko święta swojej kultury i ignoruje lub lekceważy inne, np. uznaje tylko Boże Narodzenie, ale nie Diwali, Eid czy Księżycowy Nowy Rok, mimo że w klasie są uczniowie wywodzący się z tych kultur.

Błędy logiczne związane z mową nienawiści i dezinformacją

Treści mowy nienawiści i dezinformacji mogą czasami wydawać się bardzo przekonujące. Dzieje się tak, ponieważ osoby propagujące mowę nienawiści często opierają się na błędach logicznych – konstrukcjach stosowanych przez grupy hejterskie w celu uzasadnienia prowadzonych przez nie działań oraz żywionego przez nie przekonaniach, że osoby, które zetkną się z tymi treściami, uznają je za rozsądne i prawdziwe. Błędy logiczne mogą opierać się na fałszywych przesłankach, prawdziwych przesłankach, ale fałszywych wnioskach lub prawdziwych przesłankach i wnioskach, ale fałszywym rozumowaniu. Niektóre błędy logiczne są tworzone z zamiarem wprowadzenia w błąd lub rozpowszechnienia dezinformacji.

W mowie nienawiści pojawia się wiele błędów logicznych¹⁰. Oto niektóre z nich:

- » **Argumentum ad populum** – niemerytoryczny sposób argumentacji, w którym mówca odwołuje się do gustów, preferencji i uprzedzeń tłumu. Opierając się na egoizmie narodowym, instynktach, stereotypach lub uprzedzeniach, mówca próbuje przekonać tłum do swojej tezy (*np. większość ludzi w naszym kraju tak myśli, więc tak powinniśmy postąpić*);
- » **Ipse dixit**¹¹ – sposób argumentacji bez podania ważnego dowodu (*np. partia polityczna tak powiedziała, więc to musi być prawda*);
- » **Błąd śliskiego zbocza** – występuje, gdy ktoś twierdzi, że stanowisko lub decyzja doprowadzi do szeregu niezamierzonych negatywnych konsekwencji (*np. nie możemy pozwolić migrantom pozostać w naszym kraju, ponieważ sprowadzą tu swoje rodziny i będą mieli dzieci, co doprowadzi do utraty naszych miejsc pracy i załamania systemu zabezpieczenia społecznego, a w rezultacie będziemy biedni i stracimy kontrolę nad naszym krajem*);

⁹ <https://www.merriam-webster.com/dictionary/ethnocentrism> (dostęp 14.08.2025).

¹⁰ Jeśli chcesz dowiedzieć się więcej na ten temat, zajrzyj tutaj, tutaj, tutaj, tutaj i tutaj (dostęp 14.08.2025) - po angielsku.

¹¹ Z łac.: on tak powiedział.

- » **Błąd „albo-albo”** – twierdzenie, że istnieją tylko dwa sposoby podejścia do danej kwestii, podczas gdy istnieje wiele innych możliwości (*np. możesz głosować na tę partię albo żyć w ciągłym niebezpieczeństwie*);
- » **Post hoc ergo propter hoc**¹² – błąd logiczny polegający na błędnym wniosku, że istnieje związek przyczynowo-skutkowy między dwoma zdarzeniami tylko dlatego, że jedno nastąpiło przed drugim (*np. odkąd mamy nową nauczycielkę matematyki, mam złe oceny, o ona jest przyczyną moich słabych wyników*);
- » **Argumentum ad hominem**¹³ – gdy ktoś atakuje osobę przedstawiającą argument, a nie sam argument (*np. nie słuchaj opinii Piotra na temat projektu grupowego, Piotr jest leniwy i nigdy nie robi niczego dobrze*);
- » **Wybiórcze traktowanie dowodów** – gdy ktoś wybiórczo przedstawia dowody na poparcie swojej tezy, ignorując lub odrzucając dowody, które jej przeczą (*np. stwierdzenie: mowa nienawiści nie jest szkodliwa, spójrz na to jedno badanie, które mówi, że jest ona tylko obraźliwa, a nie niebezpieczna, podczas gdy dziesiątki innych badań pokazują psychologiczne i społeczne szkody wynikające z mowy nienawiści*);
- » **Odwołanie do tradycji** – gdy argument zakłada, że coś jest dobre lub prawdziwe tylko dlatego, że jest tradycyjnie praktykowane lub uważane za prawdziwe, bez rozważania, czy jest to nadal aktualne w obecnym kontekście (*np. w naszej szkole zawsze było więcej mężczyzn niż kobiet w samorządzie uczniowskim i zawsze działało to dobrze*);
- » **Argument anegdotyczny** – ktoś wykorzystuje pojedyncze, często osobiste doświadczenie lub historię, aby poprzeć ogólny wniosek lub twierdzenie (*np. nie sądzę, aby mowa nienawiści prowadziła do rzeczywistych szkód, cały czas słyszę obraźliwe żarty i nikt z moich znajomych nigdy nie został tym poważnie dotknięty*);
- » **Argumentum ad ignorantiam**¹⁴ – ktoś twierdzi, że twierdzenie jest prawdziwe lub fałszywe tylko dlatego, że nie udowodniono czegoś przeciwnego (*np. nikt nigdy nie udowodnił, że uczniowie oszukują na egzaminach online, więc to nie może mieć miejsca*).

Błędy poznawcze¹⁵

Nasz mózg stosuje skróty, aby pomóc nam w podejmowaniu szybkich decyzji w życiu codziennym. Skróty te pomagają nam skupić się tylko na najważniejszych informacjach, dzięki czemu nie jesteśmy przytłoczeni wszystkim, co widzimy i słyszymy. Dzięki temu mózg pracuje wydajniej. Jednak wadą tych skrótów jest to, że czasami mogą one prowadzić do niewłaściwych rozwiązań lub nieporozumień z powodu naszych błędów poznawczych (kognitywnych).

¹² Z łac.: po tym, więc wskutek tego.

¹³ Z łac.: argument do człowieka.

¹⁴ Z łac.: argument odwołujący się do niewiedzy.

¹⁵ Jeśli chcesz dowiedzieć się więcej na ten temat, zajrzyj tutaj i tutaj (dostęp 14.08.2025).

Wszyscy podlegamy ryzyku popełniania błędów poznawczych w procesie podejmowania decyzji, a osoby rozpowszechniające dezinformację doskonale te błędy rozumieją. Oto kilka przykładów błędów poznawczych:

- » **Stronniczość związana z członkostwem** – tendencja do faworyzowania własnej grupy kosztem innych grup (*np. komisja zdecydowała się sfinansować projekt kierowany przez swojego kolegę, mimo że inna propozycja była lepsza, a swoją decyzję uzasadniła słowami: Znamy naszych ludzi i im*);
- » **Pułapka dostępności** – tendencja do polegania na informacjach, które szybko przychodzą do głowy (*np. po obejrzeniu wiadomości o katastrofach lotniczych ktoś twierdzi, że latanie jest bardziej niebezpieczne niż jazda samochodem, mimo że statystyki pokazują coś innego*);
- » **Błąd atrybucji przyczynowej** – występuje, gdy ludzie wierzą, że istnieje związek między zdarzeniami, które w rzeczywistości są od siebie niezależne (*np. za każdym razem, gdy zakładam moje szczęśliwe skarpetki, moja drużyna wygrywa – więc to one muszą być przyczyną*);
- » **Efekt ślepej plamki** to tendencja do postrzegania siebie jako mniej stronniczego niż inni ludzie (*np. jestem sprawiedliwy i obiektywny, w przeciwieństwie do innych, którzy pozwalają, aby uczucia przesłaniały im fakty*).
- » **Efekt potwierdzenia** – tendencja do poszukiwania, interpretowania, faworyzowania i przywoływania informacji w sposób potwierdzający wcześniejsze przekonania (*np. przekonanie, że szczepionki są niebezpieczne, powoduje czytanie wyłącznie artykułów potwierdzających ten pogląd i odrzucanie badań naukowych, które go obalają*).
- » **Efekt autorytetu** – tendencja do poddawania się wpływowi opinii osób sprawujących władzę (*np. stwierdzenie: o musi być prawda – powiedział to znany lekarz w telewizji – nawet jeśli nie ma na to żadnych dowodów*).

Znaczenie reakcji na mowę nienawiści i dezinformację

Mowa nienawiści ma negatywny wpływ na życie osób, których dotyczy, ale także na całe społeczeństwo. W połączeniu z dezinformacją może prowadzić do stygmatyzacji, dyskryminacji i przemocy na dużą skalę.¹⁶ Ochrona siebie i innych przed mową nienawiści jest nie tylko moralnym obowiązkiem każdego człowieka, ale czasem nawet obowiązkiem prawnym.¹⁷ Reagowanie na mowę nienawiści nie zawsze jest łatwe, może wymagać pewnych kompetencji, umiejętności ponoszenia konsekwencji swoich działań, braku strachu lub dużej siły moralnej. Jednak mowa nienawiści pozostawiona bez odpowiedzi może eskalować przemoc i generować więcej nienawiści, co może prowadzić do poważnych konsekwencji. Dlatego uważamy, że reakcja jest zawsze konieczna. To jest nasza motywacja i duch projektu Hatedemics.

¹⁶ Bradshaw S., Dezinformacja i przemoc na tle tożsamości, Stanley Center for Peace and Security, 2024 r. oraz „Studium przypadku: Mowa nienawiści”, UNU CPR: <https://unu.edu/cpr/report/case-study-hate-speech> (dostęp 14.08.2025 r.) - po angielsku.

¹⁷ „Kryminalizacja mowy nienawiści i przestępstw z nienawiści w wybranych krajach UE”, Briefing 04-11-2024, Parlament Europejski: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/766226/EPRS_BRI\(2024\)766226_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/766226/EPRS_BRI(2024)766226_EN.pdf) (dostęp 14.08.2025) - po angielsku.

Reakcja na mowę nienawiści i dezinformację

Istnieje wiele sposobów, aby wyrazić swój sprzeciw, nawet jeśli nie jesteś osobiście celem mowy nienawiści lub dezinformacji:

- **EDUKUJ** siebie i innych: poszerzaj swoją wiedzę na temat stereotypów, uprzedzeń, dyskryminacji i przemocy oraz edukuj innych na temat mowy nienawiści i dezinformacji;
- **KRYTYCZNIE ANALIZUJ** komunikaty medialne i ćwicz swoje umiejętności krytycznego myślenia;
- **REAGUJ** na nienawistne i dezinformacyjne posty w sieciach społecznościowych i mediach, wykorzystując informacje oparte na faktach;
- **WSPIERAJ** osoby, które doświadczają lub doświadczyły mowy nienawiści lub stały się ofiarami przestępstw z nienawiści;
- **ZGŁASZAJ** mowę nienawiści i dezinformację bezpośrednio administratorom stron internetowych lub organom ścigania, jeśli podejrzewasz, że doszło do przestępstwa;
- **AKTYWNIIE ANGAŻUJ SIĘ** w działania nieformalnych grup i organizacji pozarządowych, które przeciwdziałają mowie nienawiści, przestępstwom z nienawiści i dezinformacji.

Działania organizacji realizujących projekt Hatedemics w zakresie przeciwdziałania mowie nienawiści i dezinformacji pokazują, że reagowanie na mowę nienawiści i dezinformację przynosi następujące korzyści:

- wysyła jasny komunikat, że osoby lub grupy, które są celem mowy nienawiści i dezinformacji, nie są same – że ktoś się o nie troszczy;
- pomaga stworzyć bezpieczniejsze przestrzenie dla wszystkich, zwłaszcza w środowisku internetowym;
- daje poczucie spełnienia i rozwoju osobistego;
- zachęca innych do zabierania głosu i podejmowania działań;
- przywraca wiarę w solidarność i działanie ludzi;
- przyczynia się do budowania bardziej sprawiedliwego i równego społeczeństwa;
- pomaga zmniejszyć wpływ mowy nienawiści i dezinformacji na osoby, których dotyczy.

Narracja, kontrnarracja i narracja alternatywna

Mowa nienawiści jest **narracją** wykorzystującą słowa, filmy i obrazy w celu dehumanizacji i poniżenia ludzi ze względu na to, kim są. Pokazuje również lęki, które często pojawiają się, gdy daje się upust fantazjom i wyobrażeniom niemającym nic wspólnego z rzeczywistością.

Jednym ze sposobów reagowania na mowę nienawiści i dezinformację są kontrnarracje, które można opisać jako zwięzłe odpowiedzi na treści, mające na celu dekonstrukcję i dyskredytację przekazów¹⁸. Działają one jako oparte na faktach, nieagresywne reakcje na przekazy, mające na celu dekonstrukcję, dyskredytację i demistyfikację szkodliwych idei leżących u podstaw mowy nienawiści.¹⁹

Kontrnarracje wykorzystuje się do blokowania lub zwalczania nienawiści głównie w dwóch sytuacjach: po pierwsze, poprzez szybką reakcję na nienawiść skierowaną przeciwko osobom po konkretnych incydentach, a po drugie, poprzez konfrontację z głęboko zakorzenionymi narracjami nienawiści związanymi z uprzedzeniami społecznymi lub władzą polityczną. Podejścia te umożliwiają aktywistom / aktywistkom, edukatorom / edukatorkom i osobom pracującym z młodzieżą skuteczniejsze przeciwdziałanie mowie nienawiści.

Alternatywne narracje, w przeciwieństwie do kontrnarracji, mają na celu zastąpienie lub przyćmienie nienawistnych komunikatów poprzez zalanie dyskursu pozytywnymi, konstruktywnymi treściami, promującymi pozytywne wartości i to, co społeczeństwo reprezentuje, a nie to, czemu się sprzeciwia. Dostarczają one nowych perspektyw lub historii, które promują integrację, różnorodność, szacunek i prawa człowieka.

Chociaż obie strategie mają na celu zwalczanie mowy nienawiści, **kontrnarracje są reaktywne** i bezpośrednio kwestionują szkodliwe idee, podczas gdy **alternatywne narracje są proaktywne** i dostarczają nowych, wzmacniających historii, które pielęgnują kulturę integracji i szacunku.

Przykład:

- Kontrnarracja: Reagowanie na treści ksenofobiczne poprzez prostowanie nieprawdziwych informacji, wyjaśnianie faktów dotyczących migrantów i obalanie mitów;
- Alternatywna narracja: Dzielenie się historiami udanej integracji, celebrowanie różnorodności i podkreślanie korzyści, jakie różnorodne społeczności wnoszą do społeczeństwa.

¹⁸ We CAN! Taking Action against Hate Speech through Counter and Alternative Narratives", Rada Europy 2017, s. 80: <https://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign/we-can-alternatives> (dostęp 14.08.2025),

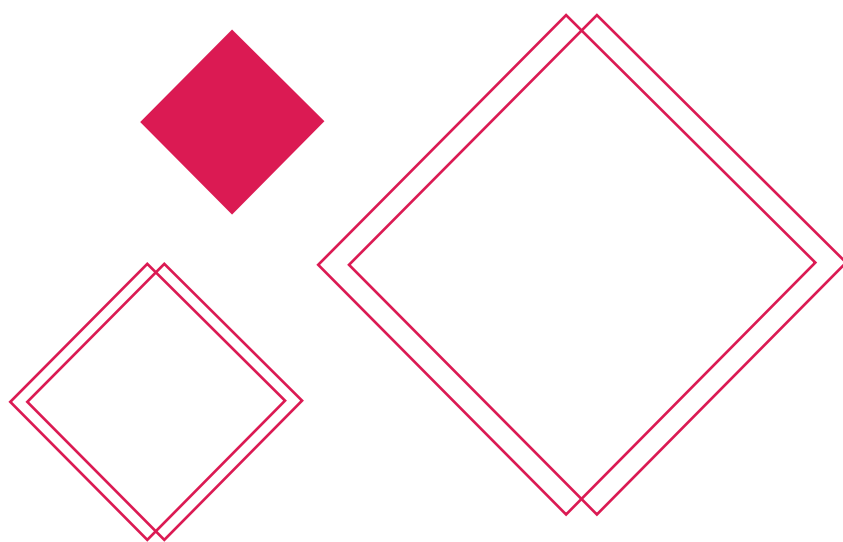
¹⁹ „Zestaw narzędzi na rzecz mowy opartej na prawach człowieka”: <https://pjp-eu.coe.int/en/web/human-rights-speech/step-3-deciding-and-defining-what-you-want-to-transfer-human-rights-based-counter-or-alternative-narratives> (dostęp 14.08.2025).

Alternatywne narracje przedstawiają świat, w którym prawa człowieka są szanowane, każde życie ma wartość, nie ma łatwych odpowiedzi na problemy, a świat nie jest czarno-biały.

Głównym celem alternatywnych narracji opartych na wartościach praw człowieka jest budowanie alternatywnych sposobów myślenia i życia w społeczeństwie poprzez podważanie popularnego dyskursu, który jest wykluczający i opresyjny wobec niektórych grup społecznych. Podczas gdy mowa nienawiści jest narzędziem opresji, alternatywne narracje są narzędziem emancypacji. Alternatywne narracje oferują zatem inny obraz świata niż ten często przedstawiany w mediach lub w rozmowach z przyjaciółmi. Narracje te dają nam możliwość pokazania naszego stanowiska i wyrażenia wartości, które są dla nas ważne. Alternatywne narracje nie polaryzują społeczeństwa – nie dzielą go na „nas” i „ich” – skupiają się raczej na krytycznym spojrzeniu na rzeczywistość i proponowaniu alternatywnego sposobu myślenia, uwzględniającego fakty i emocje oraz przestrzeń dla wszystkich grup społecznych do współistnienia w pokoju i harmonii.²⁰

Przykład:

Kampania Amnesty International **„Look Refugees in the Eye”** (Spójrz uchodźcom w oczy) zawiera film, który humanizuje doświadczenia uchodźców poprzez skupienie uwagi na ich osobistych historiach, a nie statystykach. Film pokazuje uchodźców jako osoby z rodzinami, marzeniami i aspiracjami, podważa stereotypy i promuje empatię. Kampania zgromadziła miliony wyświetleń na różnych platformach.²¹

²⁰ „We CAN! Taking action against hate speech through counter and alternative narratives”, Rada Europy 2017: <https://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign/we-can-alternatives> (dostęp 14.08.2025) - po angielsku.

²¹ <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2016/05/look-refugees-in-the-eye/> (dostęp 14.08.2025).

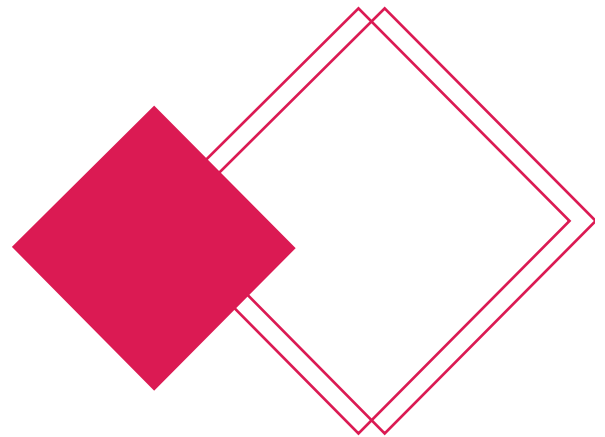
Jak reagować na mowę nienawiści i dezinformację

Niezależnie od sytuacji ważne jest zachowanie spokoju oraz uprzejmej i pełnej szacunku postawy. Oto kilka kluczowych wskazówek:

- unikaj obraźliwego języka;
- odnoś się do treści wiadomości, a nie do jej autora;
- powstrzymuj się od używania określeń, które dzielą ludzi (np. rasista, faszysta);
- zachowaj ostrożność, jeżeli zamierzasz użyć sarkazmu — może on zostać odebrany jako wrogi lub być po prostu źle rozumiany;
- postaraj się zrozumieć lęki i obawy, które były przyczyną okazania nienawiści;
- odpowiadaj z życzliwością i pozytywnym nastawieniem.

Reagowanie na mowę nienawiści:

- zachęcaj rozmówcę do unikania uogólnień;
- okaż wsparcie dla osób/grup, które są celem ataku;
- kwestionuj negatywne stereotypy, przedstawiając:
 - fakty,
 - osobiste historie i doświadczenia;
- przedstawiaj kontekst, z którego wywodzą się stereotypy.

Reagowanie na fałszywe treści:

- odpowiadaj, podając sprawdzone informacje poparte faktami i statystykami, wraz ze wskazaniem źródeł;
- podawaj kontekst oraz zwracaj uwagę na ryzyko nadmiernych uogólnień;
- podkreślaj konsekwencje rozpowszechniania dezinformacji;
- sugeruj skorzystanie z wiarygodnych źródeł;
- w przypadku wiadomości wyrwanych z kontekstu, niedokładnych lub nieaktualnych oraz zmienionych obrazów: podaj oryginalne źródła i porównuj je z dokładnymi faktami;
- w przypadku wiadomości satyrycznych: wyjaśnij pochodzenie i kontekst żartu, porównaj z dokładnymi informacjami;
- opisuj zastosowaną metodę manipulacji (np. w przypadku wykorzystania mechanizmu kozła ofiarnego, wyjaśnij, jak to działa);
- obalając fałszywe informacje, przekazuj fakty na początku i na końcu swojej wypowiedzi – powtórzenia ułatwiają zapamiętywanie.²²

²² Korygując zapis, należy stosować metodę „kanapki z prawdą”: <https://newslit.org/tips-tools/news-lit-tip-rinse-repeat/> (dostęp 14.08.2025).

Różnorodność możliwych działań

Reagowanie na mowę nienawiści i fałszywe treści jest ważne i może przybierać różne formy. Czasami warto zgłosić to do administratora serwisu, innym razem – zaangażować się w dyskusję i przytoczyć fakty, które podważają przedstawione stwierdzenia. W innych przypadkach możesz chcieć zastanowić się, dlaczego dana osoba wypowiada treści uznawane za mowę nienawiści lub fałszywe. Niekiedy jednak możesz zdecydować się zignorować mowę nienawiści. Taka reakcja bywa właściwa, gdy osoby rozpowszechniające nienawistne lub nieprawdziwe treści robią to, by zwrócić na siebie uwagę – angażowanie się w dyskusję może wtedy zwiększać ich wpływ. W niektórych przypadkach reakcja może eskalować konflikty lub przyczynić się do dalszego szerzenia szkodliwych idei. Masz prawo zignorować takie wypowiedzi albo zablokować użytkownika, jeśli nie czujesz się bezpiecznie. W takich sytuacjach warto porozmawiać z kimś o tym i poprosić o pomoc w wyborze odpowiedniej reakcji. Zawsze należy samodzielnie zdecydować, jaka reakcja jest najlepsza w danej sytuacji, a w razie problemów lub dylematów skontaktować się z bliską osobą, której ufasz, i wspólnie zastanowić się, jak zareagować.

Krytyczne myślenie i umiejętność korzystania z mediów

Myślenie krytyczne jest kluczową kompetencją w zapobieganiu dezinformacji i mowie nienawiści – polega na refleksji oraz świadomym uwzględnianiu wszystkich dostępnych danych, kontekstu i okoliczności związanych z obserwowaną sytuacją lub zebraną informacją, aby jak najlepiej ją zrozumieć.

Jednym ze sposobów rozwijania umiejętności krytycznego myślenia jest uczenie się o mediach i zwiększanie swoich kompetencji medialnych. Pozwala to stać się bardziej świadomą i odpowiedzialną osobą odbierającą i tworzącą treści w dzisiejszym świecie pełnym informacji. Kompetencje medialne można zdefiniować jako umiejętność:

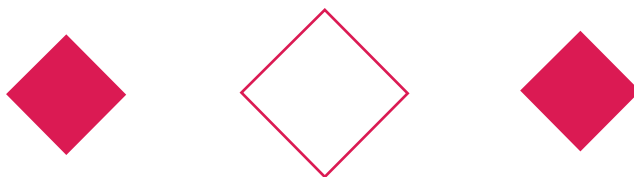
- Odczytywania i rozumienia przekazów medialnych (w tym systemów, w których funkcjonują);
- Oceny wpływu tych przekazów na własne myśli, uczucia i zachowania;
- Tworzenia przekazów medialnych w sposób przemyślany i odpowiedzialny.²³

²³ <https://medialiteracynow.org/challenge/what-is-media-literacy/> (consultado 14.08.2025)

Weryfikacja faktów

Rola fact-checkerów nie jest nowa: **dokładność, rzetelność oraz przekazywanie informacji opartych na danych i faktach to fundamenty jakościowego dziennikarstwa**, a w tym sensie weryfikacja stanowi element dobrej praktyki dziennikarskiej. W Stanach Zjednoczonych już od lat 30. XX wieku renomowane media, takie jak **magazyn New Yorker**, zatrudniały specjalistów ds. weryfikacji. Ich zadaniem było sprawdzanie pracy dziennikarza oraz upewnianie się, że spełnia ona standardy etyczne (dokładność, reprezentowanie różnych punktów widzenia, porównywanie źródeł i danych itp.).

Na początku XXI wieku fact-checking zaczął się dynamicznie rozwijać w Stanach Zjednoczonych. Różne organizacje zaczęły zatrudniać dziennikarzy do weryfikowania wypowiedzi polityków w programach telewizyjnych lub podczas posiedzeń parlamentarnych – przykładem są serwisy takie jak **FactCheck.org**, **Politifact.com** i Washington Post Fact Checker.²⁴ Poważne zmiany w ekosystemie mediów – takie jak powszechny dostęp do internetu (obecnie dostępny dla ponad połowy ludności świata)²⁵, wzrost wykorzystania telefonów komórkowych oraz rozkwit mediów społecznościowych – ułatwiły zarówno tworzenie, jak i konsumpcję różnorodnych formatów treści. Nigdy wcześniej nie mieliśmy tak szerokiego dostępu do informacji, lecz jednocześnie żyjemy w czasach dezinformacji i bezprecedensowego zalewu fałszywymi wiadomościami.

Wraz ze wzrostem liczby fałszywych wiadomości potrzeba istnienia fact-checkerów stała się jeszcze bardziej oczywista. Oprócz weryfikacji dyskursu politycznego i dziennikarskiego potrzeba również poddawać analizie dyskurs publiczny. Fałszywe informacje pojawiały się wszędzie i w wielu formatach – od zmanipulowanych danych cytowanych przez polityków na X (dawnym Twitterze) po memy, klipy audio i zdjęcia wyrwane z kontekstu – wszystkie zawierające fałszywe informacje, których celem jest wprowadzenie w błąd. Fact-checking, który już wcześniej stanowił element metodyki dziennikarskiej, zaczął być postrzegany jako odrębny gatunek i obecnie uznaje się go za jedno z najważniejszych zadań w ekosystemie dziennikarstwa cyfrowego.²⁶

²⁴ Więcej informacji na ten temat można znaleźć w książce Lucasa Grave'a „The Rise of Political Fact-Checking in American Journalism” (Powstanie weryfikacji faktów politycznych w amerykańskim dziennikarstwie), <https://cup.columbia.edu/book/deciding-whats-true/9780231542227/> (dostęp 14.08.2025).

²⁵ Liczba użytkowników Internetu i mediów społecznościowych na świecie według stanu na luty 2025 r.: https://www.statista.com/statistics/617136/digital-population-worldwide/?__sso_cookie_checker=failed (dostęp 14.08.2025).

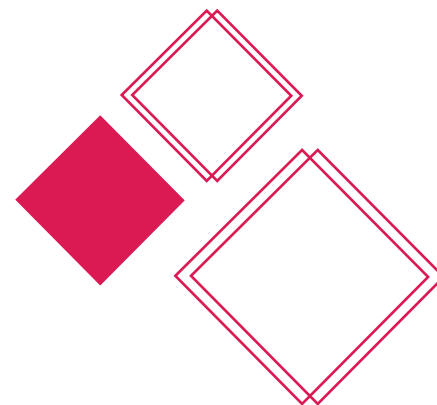
²⁶ Graves L., Amazon M.A., „Fact-Checking as Idea and Practice in Journalism”, Oxford Research Encyclopedia of Communication: <https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:a7450b2f-f5a7-4207-90e2-254ec5de14e2/files/m3da900b71ba84b74d67f8e8c65880f1a> (dostęp 14.08.2025).

Celem fact-checkingu jest dostarczanie obywatelom i obywatelkom narzędzi i informacji, które umożliwiają im kształtowanie opinii na podstawie pełnych danych oraz zweryfikowanych faktów, a w konsekwencji – podejmowanie świadomych decyzji.²⁷ Fałszywe informacje mogą wpływać na sposób myślenia społeczeństwa i sposób radzenia sobie z codziennymi problemami, dlatego też głównym zadaniem weryfikatorów faktów jest rzucanie światła na te kwestie i dostarczanie danych na ich temat. Ogólnie rzecz biorąc, **fact-checking polega na wykrywaniu fałszywych informacji, weryfikowaniu ich treści oraz rozpowszechnianiu sprostowań.**

Praca fact-checkera oznacza przestrzeganie ścisłego kodeksu zasad, transparentności oraz określonej metodologii działania. W 2015 roku powstała Międzynarodowa Sieć Fact-Checkingu (**International Fact-Checking Network, IFCN**), której celem jest wspieranie różnych inicjatyw związanych z weryfikacją informacji poprzez promowanie najlepszych praktyk i wymiany doświadczeń w tej dziedzinie, a także certyfikowanie fact-checkerów na całym świecie pod kątem zgodności ich pracy z najwyższymi standardami jakości i etyki. W 2022 r. prawie 50 organizacji zajmujących się weryfikacją faktów w Europie połączyło siły, aby stworzyć Europejską Sieć Standardów Fact-Checkingu (**EFCSN**). Głównymi celami tej inicjatywy były: wypracowanie wyższych, dostosowanych do europejskiej rzeczywistości standardów weryfikacji informacji oraz opracowanie kodeksu profesjonalnej integralności dla niezależnych europejskich fact-checkerów i organizacji zajmujących się OSINT (Open Source Intelligence).

Dla wielu osób fact-checker to po prostu dziennikarz, który bada daną informację, sprawdza ją i potwierdza, czy jest prawdziwa. Jednak skuteczna walka z dezinformacją wymaga obecnie znacznie więcej:

- szybkiego wykrywania potencjalnych **fałszywych informacji**, zanim staną się one popularne i dotrą do większej liczby osób;
- wyjaśniania, że nie wszystko jest czarno-białe; przygotowywania społeczeństwa do obrony przed fałszem poprzez edukację medialną czy odpowiednie regulacje;
- tworzenia narzędzi utrudniających wprowadzanie w błąd oraz wspólnego przeciwdziałania manipulacjom. To tylko niektóre z zadań weryfikatorów faktów w dzisiejszych czasach.

²⁷ „Współpraca z weryfikatorami faktów, społeczeństwem obywatelskim, mediami i środowiskiem akademickim”: https://commission.europa.eu/topics/countering-information-manipulation/cooperating-fact-checkers-civil-society-media-and-academia_en (dostęp 14.08.2025).

5W i H – pytania służące analizie informacji

„Pięć pytań dziennikarskich” (z ang. 5W+H, czyli 5 pytań W i jedno H) to lista kontrolna wykorzystywana, by upewnić się, że lead (początek artykułu, najczęściej pierwsze jedno lub dwa zdania, które mają przyciągnąć uwagę czytelnika i streścić najważniejsze informacje) zawiera wszystkie najważniejsze informacje dotyczące tematu. Aby napisać dobry lead, dziennikarz powinien odpowiedzieć na następujące pytania:

- O **kim** jest ta historia? (ang. WHO)
- O **czym** jest ta historia? (ang. WHAT)
- Gdzie** miała miejsce historia? (ang. WHERE)
- Kiedy** miała miejsce historia? (ang. WHEN)
- Dlaczego** to się wydarzyło?²⁸ (ang. WHY)

Te pytania, po dodaniu oznaczonego literą „H” pytania „jak” (ang. HOW), można rozwinąć w listę kontrolną, która pomoże przeanalizować kontekst dowolnej informacji i ćwiczyć umiejętności krytycznego myślenia.

Możesz pytać o szczegóły, korzyści i szkody, przyczyny, skutki i rozwiązania, przedstawione perspektywy i ich brak, (nie)istotność, wpływ i współzależności, potencjał, źródła, podobieństwa i różnice, powiązane wartości oraz style życia.

Inspirację można znaleźć w **Ultimate Cheatsheet for Critical Thinking**²⁹ przygotowanym przez Global Digital Citizen Foundation.

Czytanie poziome

Czytanie poziome to technika, która pozwala nam szybko ocenić, czy treść strony internetowej pochodzi z wiarygodnych źródeł i opiera się na wysokiej jakości danych, odniesieniach i informacjach. W **badaniach przeprowadzonych przez Stanford History Education Group**³⁰ nauczyciele odkryli, że jest to skuteczny sposób oceny jakości nieznanej strony internetowej.

Ta skuteczna strategia³¹ stosowana przez weryfikatorów informacji w celu oceny informacji w internecie, polega na tym, że nie czyta się strony internetowej „w pionie”, tak jakby był to drukowany dokument, aby ocenić jej jakość, ale stosuje się metodę zwaną „czytaniem bocznym”. Oznacza to analizowanie strony internetowej poprzez otwarcie kilku zakładek w celu uzyskania odpowiedzi na kluczowe pytania dotyczące treści.

- Kto jest autorem treści? *Czy jest to źródło eksperckie?*
- Czy możemy znaleźć dowody? *Czy opiera się na faktach i danych?*
- Czy została opublikowana przez inne wiarygodne źródła? *Co one o niej mówią?*

²⁸ Więcej informacji na temat jego początków można znaleźć tutaj: https://en.wikipedia.org/wiki/Five_Ws (dostęp 14.08.2025).

²⁹ „Kompletny przewodnik po krytycznym myśleniu”: <https://blog.education.nationalgeographic.org/2017/01/20/12-things-we-learned-this-week-8/ultimate-critical-thinking-worksheet/> (dostęp 14.08.2025).

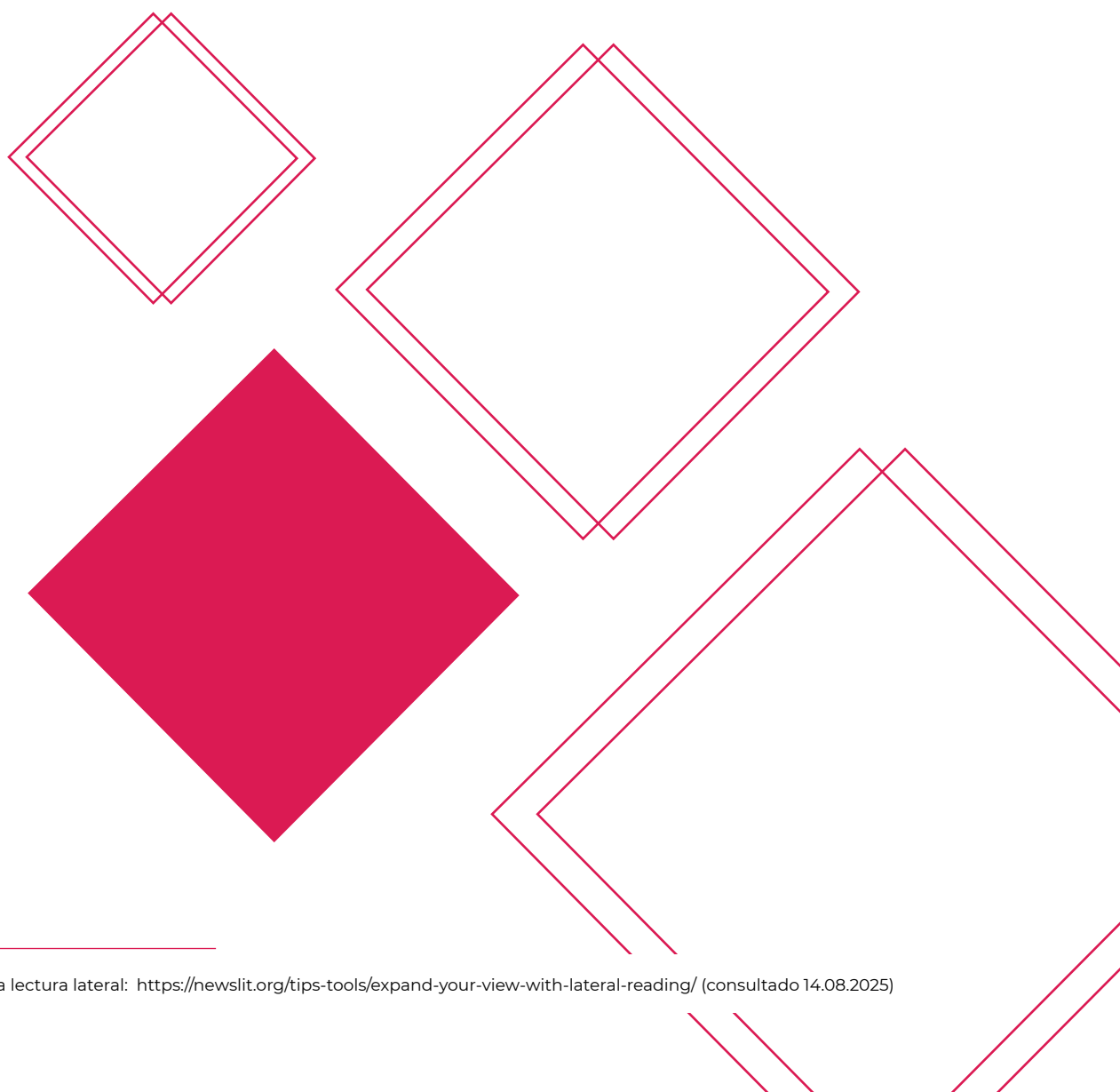
³⁰ „Lateral Reading on the Open Internet”: <https://cor.inquirygroup.org/research/lateral-reading-on-the-open-internet> (dostęp 14.08.2025).

³¹ „Nauczanie czytania poziomego”: <https://cor.inquirygroup.org/curriculum/collections/teaching-lateral-reading> (dostęp 14.08.2025).

Oprócz powyższych kluczowych pytań technika czytania poziomego zachęca nas do promowania krytycznego myślenia i głębszej analizy innych aspektów treści, takich jak:³²

- Kto finansuje lub sponsoruje stronę, na której opublikowano oryginalny artykuł?
- Co na temat tej strony mówią źródła uznane za autorytet w danej dziedzinie?
- Czy podczas wyszukiwania tematu oryginalnego artykułu pierwsze wyniki pochodzą od organizacji zajmujących się weryfikacją faktów?
- Czy pojawiały się pytania dotyczące innych artykułów napisanych przez tego autora?
- Czy informacje znalezione w innych źródłach są sprzeczne z oryginalnym artykułem?
- Czy wiarygodne media informacyjne informują o tym, o czym czytasz — a może jeszcze ważniejsze, czy nie informują o tym?

Czytanie poziome pomaga nam lepiej oceniać źródła informacji, czyli odróżniać prawdę od kłamstwa, oraz świadomie korzystać z prawa do wyboru sposobu uzyskiwania informacji.

²⁶ Expande tu visión con la lectura lateral: <https://newslit.org/tips-tools/expand-your-view-with-lateral-reading/> (consultado 14.08.2025)

Działania edukacyjne

WAŻNA INFORMACJA

Ćwiczenia w tej sekcji mogą wywołać różne reakcje emocjonalne u osób uczestniczących, szczególnie w przypadku trudnych tematów, takich jak mowa nienawiści. Aby zapewnić wszystkim komfort i bezpieczeństwo, warto na początku zajęć jasno określić zasady dyskusji, w tym wzajemny szacunek, prawo do wyrażania emocji oraz możliwość wycofania się z ćwiczenia w dowolnym momencie. Osoba prowadząca powinna podkreślić, że celem jest nauczenie się rozpoznawania mowy nienawiści i przeciwdziałania jej, a nie jej powielanie lub akceptowanie. Tworząc atmosferę zaufania i otwartości, zachęcaj osoby uczestniczące do dzielenia się swoimi odczuciami i zapewnij przestrzeń do dyskusji po zakończeniu ćwiczeń. Pozwoli to osobom uczestniczącym bezpiecznie zgłębiać trudne tematy i rozwijać empatię wobec innych.

Ćwiczenie 1 Dlaczego nam zależy?

Podstawowe prawa człowieka określone w **Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka**³³ chronią i gwarantują godność, równość i wolność wszystkich ludzi. Niektóre z nich zostały wymienione poniżej w uproszczonej wersji.

Cele:

- Rozwijanie wiedzy na temat praw człowieka.
- Zwiększanie świadomości na temat związku między prawami człowieka a mową nienawiści i dezinformacją.
- Poznawanie możliwych argumentów na reakcję wobec mowy nienawiści i dezinformacji.

Wiek osób uczestniczących: 10+

Czas trwania: 60 minut

Przed rozpoczęciem zajęć możesz pokazać krótki film o prawach człowieka (włącz polskie napisy):

Czym są powszechne prawa człowieka? – Benedetta Berti

³³ „Powszechna Deklaracja Praw Człowieka”: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights> (dostęp 14.08.2025).

Przed zajęciami wytnij puzzle:

Instrukcje:

1. Poproś osoby uczestniczące, aby utworzyły 12 grup. Każda grupa wybiera jeden element układanki.
2. Każda grupa omawia znaczenie prawa człowieka zapisanego na swoim kawałku. Po 5 minutach pierwsza grupa umieszcza swój kawałek układanki na ścianie lub tablicy i wyjaśnia, co to prawo dla nich oznacza i jak wiąże się z mową nienawiści. W razie potrzeby możesz uzupełnić ich wyjaśnienia.
3. Następną grupą dodaje swój element do poprzedniego, wyjaśniając jego znaczenie i związek z mową nienawiści. Proces ten powtarza się, aż wszystkie grupy podzielą się swoimi elementami i powstanie kompletna układanka.

Omówienie ćwiczenia:

- Czy wszystkie wymienione prawa człowieka były wam znane? Które z nich były dla was nowe?
- Czy łatwo było wyjaśnić znaczenie tych praw i znaleźć związek między nimi a mową nienawiści?
- W jaki sposób znajomość praw człowieka może pomóc w reagowaniu na mowę nienawiści i dezinformację?

Art. 1. Wszyscy ludzie rodzą się wolni i równi w godności i prawach.	Art. 2. Każdy ma prawo do równego traktowania, bez względu na rasę, kolor skóry, płeć, język, religię, poglądy polityczne, majątek, pochodzenie lub inne statusy.	Art. 3. Każdy ma prawo do życia oraz do życia w wolności i bezpieczeństwie.	Art. 5. Każdy ma prawo do wolności od tortur oraz niehumanitarnego i poniżającego traktowania.
Art. 7. Prawo jest jednakowe dla wszystkich.	Art. 13. Każdy ma prawo do życia i swobodnego przemieszczania się w granicach państwa.	Art. 14. Każdy ma prawo do wyjazdu do innego kraju i ubiegania się o ochronę, jeśli jest prześladowany lub grozi mu prześladowanie.	Art. 16. Każdy ma prawo do zawarcia małżeństwa i założenia rodziny.
Art. 18. Każdy ma prawo do wyznawania dowolnych przekonań (w tym, ale nie wyłącznie, religijnych).	Art. 19. Każdy ma prawo do swobodnego wyrażania swoich poglądów oraz do swobodnego przekazywania i otrzymywania informacji.	Art. 29. Każdy ma obowiązek szanować prawa innych osób.	Art. 30. Nikt nie ma prawa odbierać nikomu tych praw.

Ćwiczenie 2 Test czytania poziomego

Czytanie poziome to technika, która pozwala szybko ocenić, czy treść strony internetowej pochodzi z wiarygodnych źródeł i opiera się na wysokiej jakości danych, odniesieniach i informacjach.

Cele:

- Poznanie czynników przejrzystości i wiarygodności źródeł.
- Rozwijanie umiejętności identyfikowania wiarygodnych źródeł informacji.

Wiek osób uczestniczących: 13+

Czas trwania: 45 minut

Instrukcje:

Wybierz dowolną stronę internetową i oceń jej wiarygodność, stosując metodę czytania poziomego. Zapoznaj się z przykładami poniżej, aby dowiedzieć się, jakie kroki należy wykonać.

Przykłady:

Technikę czytania poziomego można stosować do każdej strony internetowej. Poniższe przykłady pokazują, w jaki sposób osoby uczestniczące mogą ćwiczyć tę technikę na komputerze z otwartymi wieloma kartami, aby szybko sprawdzić, czy strona internetowa może być uznana za dobre źródło informacji.

Wybierz stronę internetową, którą chcesz sprawdzić, i postępuj zgodnie z poniższymi instrukcjami.

Przykład 1: <https://medlineplus.gov>

1. Kto jest autorem treści? Najpierw szukamy informacji o autorach.

Okazuje się, że strona została stworzona przez National Library of Medicine (Narodową Bibliotekę Medyczną) Stanów Zjednoczonych, a informacje o autorach znajdują się w sekcji „O nas”: <https://medlineplus.gov/about>.

Strona internetowa informuje, że należy do NIH (National Institutes of Health) i rzeczywiście przekierowuje do National Library of Medicine. Ponadto strona ma domenę .gov (używaną przez oficjalne strony rządowe), co stanowi dodatkowy wyznacznik wiarygodności jej treści.

2. Czy możemy znaleźć dowody? Strona publikuje swoją metodologię, która obejmuje konsultacje z wieloma źródłami rządowymi, takimi jak Food and Drug Administration (FDA) i inne uznane źródła naukowe. Informacje z tych źródeł są weryfikowane i aktualizowane w różnych momentach. Podano również listę **ekspertów recenzujących**.

3. Czy jest publikowana przez inne wiarygodne źródła? Otwieramy inne karty i szukamy „MedlinePlus”.

National Library of Medicine stwierdza, że MedlinePlus to „**wiarygodne i aktualne informacje dotyczące zdrowia**”. Również USA.gov stwierdza, że „można **uzyskać wiarygodne informacje dotyczące zdrowia** z MedlinePlus”.

W Wikipedii (**w artykule z odpowiednimi odniesieniami**) znajdujemy informację, że „MedlinePlus” to internetowy serwis informacyjny prowadzony przez Narodową Bibliotekę Medyczną Stanów Zjednoczonych. Serwis ten udostępnia bezpłatne informacje dotyczące zdrowia w języku angielskim i hiszpańskim. Materiały muszą spełniać surowe kryteria selekcji, aby zostać opublikowane.

Zasadniczo nie znaleźliśmy żadnych informacji kwestionujących lub krytykujących treść serwisu MedlinePlus.

Możemy stwierdzić, że MedlinePlus jest stroną internetową oferującą wysokiej jakości, łatwo zrozumiałe informacje dotyczące zdrowia. Jej metodologia jest jasna i przejrzysta, oparta na wielu źródłach. Autorzy są prawidłowo przedstawieni i można ich zidentyfikować. Dlatego jest to wiarygodne źródło informacji na tematy związane ze zdrowiem.

Przykład 2 - <https://thepeoplesvoice.tv>

1. Kto jest autorem treści? Najpierw szukamy informacji o autorach.

Nie możemy znaleźć tych informacji, jedynie niejasną wzmiankę o „naszym zespole autorów” w **sekcji „o nas”**. Możemy przeczytać, że „Witryna ThePeoplesVoice.tv („Witryna”) jest obsługiwana przez „Fact Checked Limited”.

Wyszukiwanie frazy „Fact Checked Limited” nie pozwala znaleźć informacji o autorach tej strony. Zamiast tego można natrafić na sprostowania publikowane przez strony zajmujące się fact-checkingiem, takie jak **Africa check**, **Maldita** i **TheCanadianPress**, które wskazują na fałszywe treści opublikowane przez Fact Checked Limited.

Jeśli przejrzymy niektóre opublikowane „artykuły informacyjne”, zauważymy, że **Baxter Dmitry** jest autorem kilku z nich. Jednak wyszukiwanie informacji o Baxterze Dmitrym nie przynosi żadnych rezultatów dotyczących jego osoby – nie znajdziemy ani biografii, ani profilu na LinkedIn, ani innych publikacji w różnych mediach. Zamiast tego można znaleźć kilka artykułów, które wskazują, że Baxter Dmitry jest **stałym współpracownikiem** tej „alternatywnej rzeczywistości internetowej”, a wcześniej podszywał się pod **niezwiązanego z tematem Łotysza, wykorzystując skradzione zdjęcie profilowe**.

2. Czy możemy znaleźć dowody? Strona nie publikuje informacji o swojej metodologii. Możemy stwierdzić, że „The People’s Voice” jest niezależną stroną internetową o charakterze komercyjnym, zajmującą się wiadomościami i rozrywką. „Generujemy przychody z reklam”, ale nie jest jasne, kto finansuje stronę.

Zastrzeżenie zamieszczone w **warunkach użytkowania** „The People's Voice” wyraźnie informuje, że publikowane treści mogą być niedokładne lub niewiarygodne i mogą „zawierać nieścisłości”. Oczywiście każdemu portalowi informacyjnemu mogą zdarzyć się błędy, jednak niepokojące jest to, że strona sama zakłada, iż nieścisłości mogą występować często. Nie można znaleźć informacji na temat źródeł, „domniemanych śledztw” czy sponsorów tej strony.

3. Czy informacje te zostały opublikowane przez inne wiarygodne źródła?

W **Wikipedii** znajdujemy informację, że „The People's Voice (wcześniej znany jako „NewsPunch” i „Your News Wire”) to amerykańska strona internetowa publikująca fałszywe wiadomości, a jej siedziba mieści się w Los Angeles. Artykuł Wikipedii zawiera listę odniesień, w tym artykuły weryfikatorów faktów i badania naukowe, które donoszą, że „The People's Voice” opublikowało kilka fałszywych artykułów, w tym **teorię spiskową Pizzagate i fałszywe informacje dotyczące szczepień**.

Po zastosowaniu metody czytania poziomego stwierdziliśmy, że „The People's Voice” **nie jest wiarygodnym źródłem**. Strona prezentuje się jak typowy portal medialny i publikuje treści oznaczone jako „Fact Checked”, jednak w rzeczywistości zamieszcza dezinformację przekazywaną jako fakty.

Omówienie ćwiczenia:

- Czy sprawdzenie metodą czytania poziomego było łatwe czy trudne?
- Czy praktykujesz to czasami?
- Czy planujesz to ćwiczyć? Dlaczego?
- Kiedy jest to szczególnie ważne?

Ćwiczenie 3 Mechanizmy, uprzedzenia i błędy logiczne

Mechanizmy społeczne, błędy poznawcze i błędy logiczne to czynniki, które sprzyjają szerzeniu się mowy nienawiści i dezinformacji. Poznanie niektórych z nich pozwala nam być bardziej odpornymi na ich działanie i podchodzić w bardziej krytyczny sposób do innych form manipulacji.

Cele:

- Rozwijanie świadomości na temat mechanizmów społecznych, błędów poznawczych i logicznych.
- Rozwijanie kompetencji krytycznego myślenia.

Wiek osób uczestniczących: 13+

Czas: 45 minut

Instrukcje:

1. Poproś osoby uczestniczące, aby utworzyły 7 grup. Rozdaj każdej grupie kartę z sytuacjami oraz listę błędów logicznych/błędów poznawczych/mechanizmów społecznych.
2. Każda grupa powinna przeczytać sytuacje na swoich kartach i dopasować je do błędów logicznych, uprzedzeń i mechanizmów społecznych (można dopasować więcej niż jedno hasło). Następnie poproś osoby uczestniczące o podzielenie się swoimi odpowiedziami z resztą grupy.

Omówienie ćwiczenia:

- Czy łatwo było dopasować sytuacje do błędów logicznych, uprzedzeń, mechanizmów społecznych?
- Czy niektóre z nich były wam znane? Które? Które były dla Was zupełnie nowe?
- Czy możecie podać konkretne przykłady z własnego życia, które ilustrują niektóre z tych błędów logicznych, uprzedzeń, mechanizmów społecznych?
- Czy znacie inne przykłady błędów logicznych, stronniczości, mechanizmów społecznych?
- W jaki sposób znajomość błędów logicznych, uprzedzeń, mechanizmów społecznych może pomóc w przeciwdziałaniu mowie nienawiści i dezinformacji?

KARTA SYTUACJI

- 1** Podczas gorącej dyskusji internetowej na temat osób czarnych jeden z użytkowników pisze: *Wszyscy wiedzą, że ci ludzie są niebezpieczni i powodują przestępstwa. Wystarczy spojrzeć, ilu mieszkańców naszego miasta zgadza się ze mną. Musimy się ich pozbyć, aby chronić naszą społeczność.*
- 2** Podczas spotkania społeczności lokalnej poświęconego aktualizacji lokalnych zasad szkolnych w celu zwiększenia integracji uczniów LGBTQ+ długoletni mieszkaniec wstaje i mówi: *Od pokoleń uczymy, że małżeństwo może być zawarte wyłącznie między mężczyzną i kobietą. Tak było zawsze i tak powinno pozostać. Promowanie tych nowych idei w naszych szkołach jest atakiem na nasze wartości.*
- 3** Podczas publicznej debaty na temat przesiedlania uchodźców jeden z mówców wskazuje na niedawny wzrost bezrobocia, który nastąpił wkrótce po przybyciu do miasta grupy uchodźców: *Odkąd przybyli, nasza stopa bezrobocia gwałtownie wzrosła. To oczywiście, że zabierają pracę ciężko pracującym mieszkańcom.*
- 4** Kiedy Sarah dołącza do szkolnego Klubu komputerowego, jest podekscytowana możliwością wzięcia udziału w konkursie. Podczas spotkań organizacyjnych jej sugestie są ignorowane, a zamiast tego proszona jest o pomoc w „przygotowaniu slajdów do prezentacji PowerPoint”. Niektórzy koledzy z klasy uważają, że programowanie „nie jest dla dziewczyn”. Kiedy nadchodzi czas wyboru lidera zespołu, nauczyciel szybko wybiera chłopca, uważając, że „lepiej będzie się prezentował na scenie”.
- 5** Podczas gorącej debaty na temat grup religijnych jeden z uczestników stwierdza: *Może to być niewygodna prawda, ale w przeciwieństwie do tych ludzi, których przekonania są pełne uprzedzeń i nietolerancji, doszedłem do wniosku, że ich religia jest z natury zadowolona i niebezpieczna.*
- 6** Podczas debaty na temat zezwolenia na utworzenie nowego centrum społecznościowego dla mniejszości jeden z mówców argumentuje: *Jeśli pozwolimy im zbudować to centrum, zaraz potem zaczną domagać się własnych praw. Wkrótce przejmą nasze dzielnice i narzucą naszym dzieciom swoją kulturę. Musimy to powstrzymać, w przeciwnym razie zagrozi to całemu naszemu dotychczasowemu sposobowi życia.*
- 7** Jacek, który porusza się na wózku, jest podekscytowany możliwością pracy w samorządzie uczniowskim i pomocy w planowaniu corocznego festiwalu szkolnego. Podczas pierwszego spotkania koledzy z klasy jednoznacznie decydują, że nie może dołączyć do zespołu logistycznego, twierdząc, że nie jest to „odpowiednie” dla kogoś z jego ograniczeniami. Nauczyciel popiera ich decyzję i mówi Jackowi, żeby pomagał tylko zdalnie, tym samym nie pozwalając mu uczestniczyć w pracach na miejscu. W odpowiedzi na skargę odpowiada: „Tak jest po prostu łatwiej dla wszystkich”. Mimo że Jacek zabiera głos i ma odpowiednio umiejętności, zostaje wykluczony tylko dlatego, że ma niepełnosprawność.

Lista błędów logicznych, uprzedzeń, mechanizmów społecznych

- A** **Efekt ślepej plamki** – tendencja do postrzegania siebie jako osoby mniej stronniczej niż inni ludzie.
- B** **Stereotypy/uprzedzenia** – stereotypy to uproszczone przekonania dotyczące grupy osób posiadających wspólną tożsamość, które wpływają na sposób traktowania tej grupy, natomiast uprzedzenie to z góry przyjęta opinia lub osąd wobec osób lub grup, powiązane z negatywnymi emocjami oraz tendencją do unikania tych osób.
- C** **Odwodzenie do tradycji** – argumentacja, w której zakłada się, że coś jest dobre lub prawdziwe tylko dlatego, że jest tradycyjnie praktykowane lub uważane za prawdziwe, bez rozważania, czy jest to nadal aktualne w obecnym kontekście.
- D** **Post hoc, ergo propter hoc** – błąd logiczny polegający na błędnym wnioskowaniu, że istnieje związek przyczynowo-skutkowy między dwoma zdarzeniami tylko dlatego, że jedno nastąpiło przed drugim.
- E** **Argumentum ad populum** – niemerytoryczny sposób argumentacji, w którym mówca odwołuje się do gustów, preferencji i uprzedzeń tłumu. Opierając się na egoizmie narodowym, instynktach, stereotypach lub uprzedzeniach, mówca próbuje przekonać tłum do swojej tezy.
- F** **Błąd śliskiego zbocza** – występuje, gdy ktoś twierdzi, że stanowisko lub decyzja doprowadzi do szeregu niezamierzonych negatywnych konsekwencji.
- G** **Mechanizm koźła ofiarnego** – niesprawiedliwe obwinianie osoby lub grupy za problemy, lub negatywne wydarzenia, często w celu odwrócenia uwagi od prawdziwych przyczyn.
- H** **Dyskryminacja** – niesprawiedliwe traktowanie ludzi lub odmawianie im możliwości ze względu na cechy takie jak płeć, orientacja seksualna, niepełnosprawność, narodowość, pochodzenie etniczne, religia lub inna tożsamość grupowa.

Ćwiczenie 4 **Rozpoznaj mowę nienawiści!**

Rozpoznawanie mowy nienawiści jest kluczowe, aby skutecznie z nią walczyć i chronić osoby narażone na jej negatywne konsekwencje. Identyfikacja mowy nienawiści pomaga zapobiegać jej eskalacji do przemocy lub dyskryminacji a tym samym wspiera harmonię społeczną oraz poszanowanie praw człowieka.

Cele:

- Nauka rozróżniania mowy nienawiści od wypowiedzi, które mogą być obraźliwe lub kontrowersyjne, ale nie wpisują się w definicję mowy nienawiści.
- Ćwiczenie odpowiednich reakcji na mowę nienawiści.

Wiek osób uczestniczących: 13+

Czas trwania: 45 minut

Instrukcje:

1. Rozdaj osobom uczestniczącym „Karty sytuacji” i „Karty zadań”. Daj im trochę czasu na udzielenie odpowiedzi na pytania. Osoby uczestniczące mają za zadanie określić, czy podane sytuacje stanowią mowę nienawiści i wybrać reakcję, jaką by podjęli. Mogą również zaproponować własną reakcję. Przed rozpoczęciem ćwiczenia warto przedstawić definicję mowy nienawiści i dezinformacji.
2. Stwórz zespoły składające się z 3-5 osób i poproś o omówienie udzielonych odpowiedzi – skupienie się na podobieństwach i różnicach oraz wyjaśnienie swoich wyborów. Zadaniem nie jest znalezienie wspólnych odpowiedzi, ale raczej dostrzeżenie różnorodności reakcji.
3. Poproś grupy o przekazanie informacji zwrotnej dotyczącej pracy zespołowej, a w razie potrzeby skoryguj błędnie sklasyfikowane przykłady (np. nieprawidłowo rozpoznane przykłady mowy nienawiści).

Omówienie ćwiczenia:

- Czy identyfikacją przykładów mowy nienawiści była dla was łatwa, czy trudna? Co sprawiło, że dana wypowiedź przekroczyła granicę mowy nienawiści?
- Czy trudno jest zareagować? Jakie umiejętności są potrzebne, aby to zrobić?
- Dlaczego ważne jest reagowanie na mowę nienawiści?

Karty sytuacji

1. Post w mediach społecznościowych na temat migrantów: Wracajcie tam, skąd przyszliście, nie ma tu dla was miejsca!
2. Wpis w mediach społecznościowych na temat muzułmanów: Ich religia uczy ich nienawiści do wszystkich innych!
3. Mam dość poprawności politycznej. Wszyscy są dziś zbyt wrażliwi.
4. Unikajmy Petera, zawsze spowalnia pracę grupy!
5. Mem wyśmiewający akcent danej osoby i łączący go z jej pochodzeniem etnicznym.
6. Kobiety są zbyt emocjonalne, żeby być liderkami!
7. Nie możemy pozwolić imigrantom osiedlać się tutaj, ponieważ chcą tylko korzystać z systemu opieki społecznej i nie mają zamiaru pracować. Nie potrzebujemy takich ludzi.

Karta zadania

Czy to stwierdzenie jest mową nienawiści?
Dlaczego?
Jaka będzie twoja reakcja
(możesz wybrać więcej niż jedną opcję):

Wchodzę w pełną szacunku dyskusję
(jeśli jest to bezpieczne).

Kwestionuję nieprawdziwe informacje
(jeśli jest to bezpieczne).

Zgłaszam to platformie, moderatorowi.

Ignoruję to.

Blokuję użytkownika.

Wyjaśniam danej osobie
nieprawidłowe postępowanie
(jeśli jest to właściwe i bezpieczne).

Szukam więcej informacji na temat punktu
widzenia użytkownika.

Inna reakcja:
.....
.....

sytuacje

1	2	3	4	5	6	7

Ćwiczenie 5 Jak zachować spokój?

Reagując na mowę nienawiści, ważne jest, aby umieć panować nad własnymi emocjami w prowokujących sytuacjach. Pozwala to na racjonalną i konstruktywną odpowiedź, z zachowaniem szacunku wobec drugiej osoby. Kontrola emocji pomaga łagodzić napięcie, zapobiegać eskalacji agresji oraz sprawia, że rozmowa staje się bezpieczniejsza i bardziej efektywna.

Cele:

- Nauczenie się strategii radzenia sobie z trudnymi emocjami i zachowania spokoju w kontaktach z mową nienawiści.
- Lepsze przygotowanie do skutecznego radzenia sobie z mową nienawiści i reagowania na nią.

Wiek osób uczestniczących: 10+

Czas: 45 minut

Instrukcje:

Aby pomóc uczestniczącym osobom w lepszym kontrolowaniu emocji, takich jak smutek, złość lub stres, wybierz odpowiednie ćwiczenia i pokaż krótkie filmy instruktażowe lub samodzielnie zademonstruj techniki.

Technika oddychania „box breathing” (oddychanie pudełkowe) może być pomocna w sytuacjach, gdy odczuwasz niepokój, przytłoczenie lub stres:

Metodę 5-4-3-2-1 można stosować w celu uspokojenia się poprzez skupienie się na chwili obecnej:

Ćwiczenie skanowania ciała może pomóc poprawić koncentrację i ogólne samopoczucie:

Omówienie ćwiczenia:

- Czy nauka ćwiczeń uspokajających była łatwa, czy trudna?
- Które ćwiczenia najbardziej ci się podobały?
- W jakich sytuacjach mogą one być pomocne?
- Jakie inne sposoby na uspokojenie się stosujesz? Możesz również zaproponować:
 - liczenie do 10 lub 100;
 - zrobienie sobie przerwy, zaczerpnięcie świeżego powietrza;
 - słuchanie muzyki, myślenie o czymś innym;
 - spacerowanie, rozciąganie się, ćwiczenia fizyczne, jogging, jazdę na rowerze;
 - spotkanie, rozmowę lub grę z przyjaciółmi lub rodziną;
 - zajęcie się hobby;
 - poproszenie o pomoc.

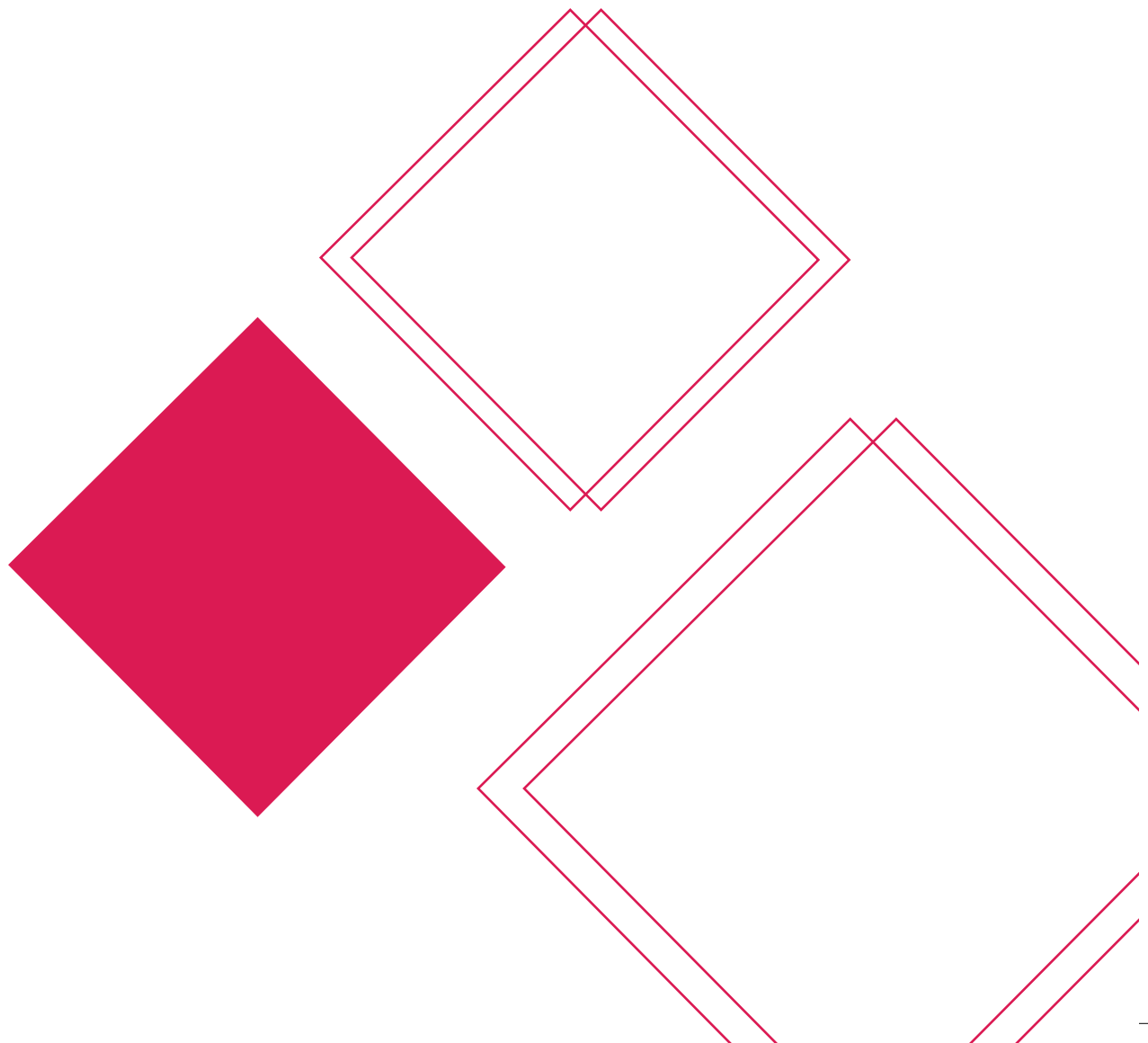

Infolinie/Telefony zaufania

Pracując z młodymi ludźmi nad takimi problemami, jak mowa nienawiści i dezinformacja, ważne jest, aby wspierać ich w radzeniu sobie z trudnymi myślami lub uczuciami, które mogą pojawić się w wyniku udziału w takich działaniach edukacyjnych. Najlepiej, aby mieli wsparcie twoje, swojej rodziny lub przyjaciół. Zawsze jednak zalecamy przekazanie młodym ludziom danych kontaktowych infolinii, które mogą im pomóc w tych i innych trudnych sytuacjach życiowych.

Telefony zaufania dla dzieci to organizacje społeczne, instytucje rządowe lub przedsiębiorstwa społeczne, które oferują pomoc, wsparcie oraz poradnictwo dzieciom (do 18. roku życia) i młodym ludziom (do 25. roku życia) za pośrednictwem kanałów online i offline.

Telefony zaufania dla dzieci często pełnią rolę pierwszego punktu kontaktowego młodych osób z instytucjami zajmującymi się ochroną dzieci. Są najczęściej wybieraną przez młodych ludzi i najbardziej dostępną formą uzyskania dalszego wsparcia.

Ważne numery w Polsce:

Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę prowadzi najpopularniejszy telefon zaufania w Polsce (**116 111**), działa przez całą dobę, oferuje możliwość korzystania z czatu na stronie internetowej, można też napisać maila do jej konsultantów, a są nimi psychologowie i pedagodzy. Dostępny jest również chat na stronie <https://116111.pl/czatuj/>.

Rzecznik Praw Dziecka odpowiada za całodobowy telefon **800 12 12 12**, gdzie dyżurują specjaliści udzielający wsparcia dzieciom i młodzieży. Można również porozmawiać przez chat na stronie <https://czat.brpd.gov.pl/>.

Towarzystwo Przyjaciół Dzieci codziennie, w godzinach popołudniowych prowadzi własną linię **800 119 119**, oferując pomoc w trudnościach wychowawczych oraz rodzinnych. Można również porozmawiać przez chat na stronie <https://800119119.pl/>.

Zalecenia dotyczące innych źródeł, w których można znaleźć więcej ćwiczeń lub informacji na ten temat:

Mowa nienawiści

Mowanienawisci.info

Katalog materiałów edukacyjnych, scenariuszy lekcji oraz multimediów poświęconych mowie nienawiści. Są tu konkretne ćwiczenia i plansze do pracy z młodzieżą, przykładowe warsztaty, narzędzia interaktywne oraz multimedia, np. akcja "Przytul hejtera" pokazująca, jak reagować na hejt bez agresji.

Edukacjamedialna.edu.pl – Lekcja: Hejt i mowa nienawiści

Przygotowany scenariusz lekcji dla młodzieży, z określonym przebiegiem i zestawem ćwiczeń (analiza pojęć, dyskusja, praca w grupach). Pomaga zrozumieć czym jest hejt, przestępstwa z nienawiści i jak sobie z tym radzić.

Platforma FDDS – Zamiast hejtu

Platforma edukacyjna oferująca scenariusze warsztatów na temat hejtu i mowy nienawiści. W materiałach do pobrania znajdują się ćwiczenia ukierunkowane na rozpoznawanie agresji w sieci i promowanie konstruktywnej komunikacji wśród rówieśników.

Uprzedzuprzedzenia.org – Scenariusz zajęć o mowie nienawiści i hejcie

Gotowy materiał do przeprowadzenia lekcji: quizy, dyskusje, autorefleksja i zadania w małych grupach. Uczestnicy analizują własne doświadczenia i pracują nad sposobami reagowania na hejt.

Podręcznik „Zakładki. Przeciwdziałanie mowie nienawiści w sieci poprzez edukację o prawach człowieka”

To podręcznik stworzony z myślą o młodych ludziach, nauczycielach i nauczycielkach oraz edukatorach i edukatorkach — stanowi wsparcie dla kampanii „Bez nienawiści”. Zawiera praktyczne wskazówki i 21 ćwiczeń, które pomagają zrozumieć, czym jest mowa nienawiści i jak jej przeciwdziałać w internecie i poza nim.

Dezinformacja

NASK – Zjawisko dezinformacji – materiały edukacyjne

Praktyczne scenariusze lekcji dla szkół podstawowych i ponadpodstawowych. Materiały uczą rozpoznawania fałszywych informacji, proponują ćwiczenia na weryfikowanie treści i obronę przed fake newsami. Wszystko skierowane do młodzieży.

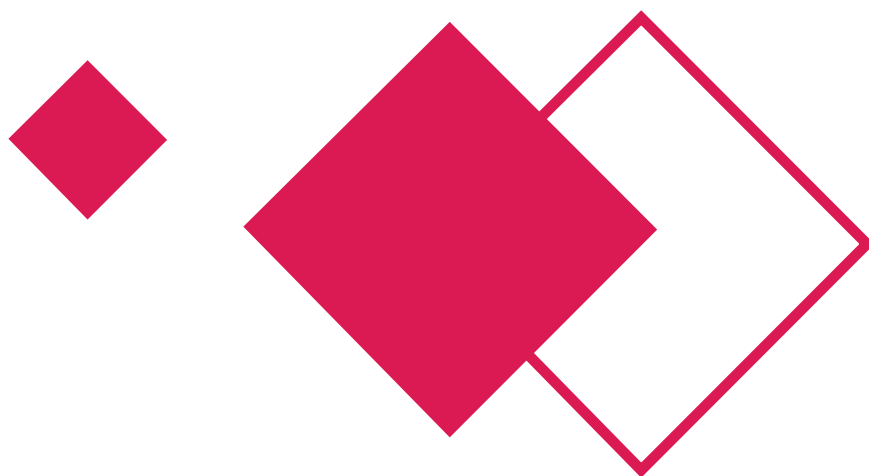
Demagog - Platforma edukacyjna

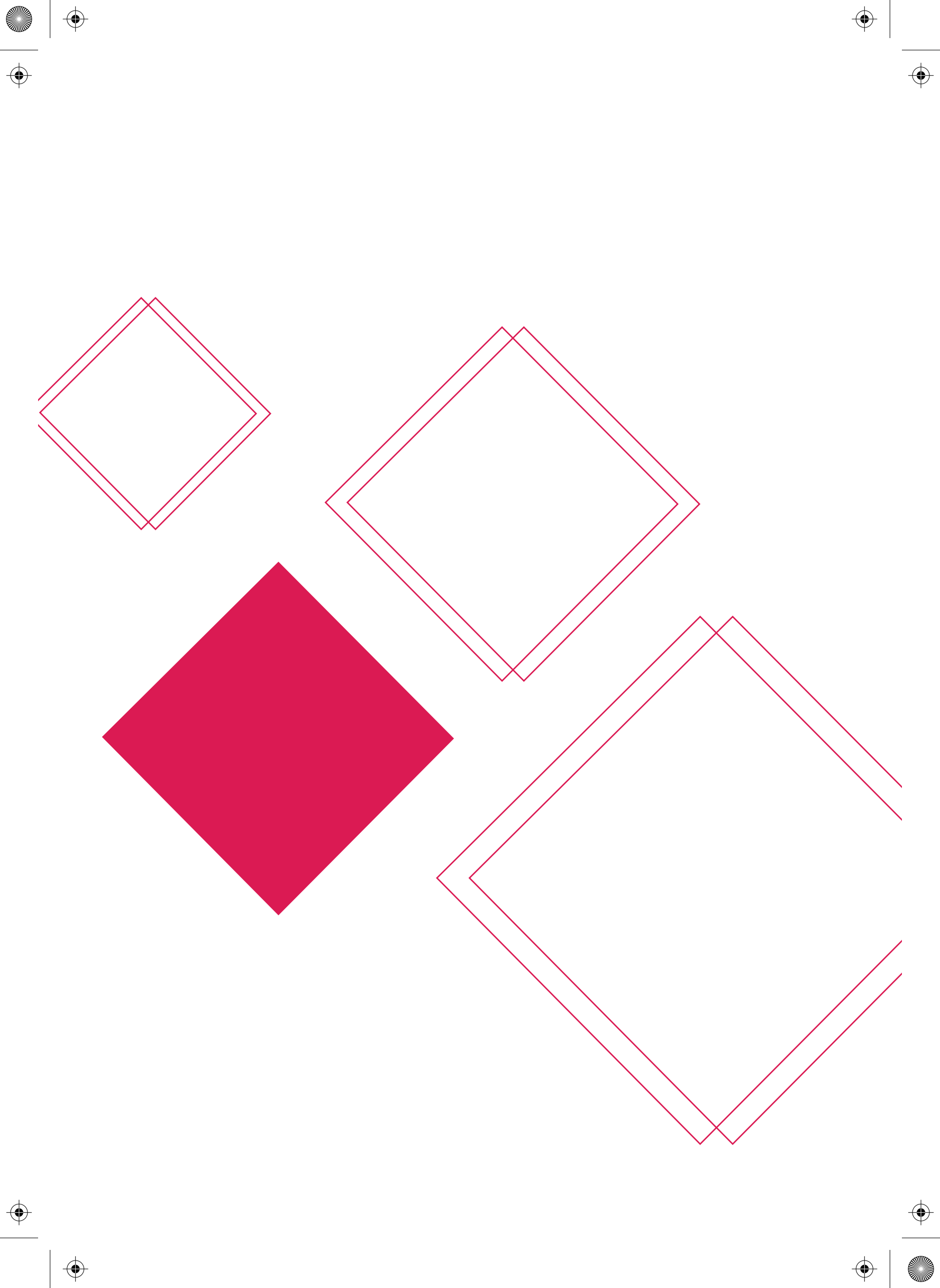
Jeden z największych polskich portali fact-checkingowych. Stowarzyszenie Demagog prowadzi rozbudowaną platformę edukacyjną z bezpłatnymi materiałami dla młodzieży, nauczycieli i edukatorów.

Makeitclear.edu.pl

Strona oferuje gotowe moduły lekcji dla młodzieży w wieku 11-17 lat, dotyczące dezinformacji, higieny cyfrowej i krytycznego myślenia. Są tu historie, zadania, planszowa gra edukacyjna „Digital brainiacs” oraz zestawy ćwiczeń na różnym poziomie zaawansowania.

Program i publikacja dla młodych ludzi (10-15 lat), które rozwijają samoświadomość i odporność na dezinformację. Scenariusze zajęć i gra edukacyjna pomagają zrozumieć mechanizmy tworzenia oraz odbierania fake newsów.

Niniejszy narzędziownik edukacyjny powstał w ramach projektu HATEDEMICS – „Ograniczanie mowy nienawiści i dezinformacji za pomocą technologii opartych na sztucznej inteligencji w celu zapobiegania polaryzacji i rozprzestrzenianiu się rasistowskich, ksenofobicznych i nietolerancyjnych wypowiedzi oraz teorii spiskowych oraz zwalczania tych zjawisk”.

Projekt ma na celu wzmocnienie zarówno środków zapobiegawczych, jak i reaktywnych przeciwko mowie nienawiści i dezinformacji w internecie. Wspiera organizacje pozarządowe, organizacje społeczeństwa obywatelskiego, osoby weryfikujące fakty, organy publiczne i młodych aktywistów / młode aktywistki w skutecznym zapobieganiu i zwalczaniu polaryzacji, szerzenia rasistowskich, ksenofobicznych i nietolerancyjnych wypowiedzi, a także teorii spiskowych. O projekcie przeczytasz więcej tu: **www.Hatedemics.eu**.

Copyright © 2025 Partnerzy konsorcjum HATEDEMICS. Wszelkie prawa zastrzeżone. HATEDEMICS jest projektem realizowanym w ramach programu „Obywatele, równość, prawa i wartości” (CERV) wspieranym przez Unię Europejską na podstawie umowy o dotację nr 101143249. Kopiowanie i rozpowszechnianie tego dokumentu w niezmienionej formie, wraz z niniejszą informacją o prawach autorskich, jest dozwolone. Modyfikowanie tego dokumentu jest zabronione.

Poglądy i opinie wyrażone w niniejszym dokumencie są wyłącznie poglądami i opiniami autora (autorów) i nie muszą odzwierciedlać poglądów Unii Europejskiej lub EACEA. Ani Unia Europejska, ani organ przyznający dotację nie ponoszą za nie odpowiedzialności.

Publikację znajdziesz tu:

<https://uczotwartosci.ceo.org.pl/material/hatedemics-narzedziownik-edukacyjny/>

